

ANNA RECZYŃSKA

TOMASZ SOROKA

Uniwersytet Jagielloński

POLSKA EMIGRACJA DO KANADY NA PRZEŁOMIE WIEKÓW XX I XXI W KONTEKŚCIE KANADYJSKIEJ POLITYKI IMIGRACYJNEJ

Kanada nigdy w przeszłości nie była głównym celem wychodźców z ziem polskich, choć od połowy XIX wieku trafiały do tego kraju kolejne fale Polaków, szukających zarówno ziemi i poprawy sytuacji ekonomicznej, jak i nowej ojczyzny. Ostatni taki ruch o charakterze masowym miał miejsce w latach osiemdziesiątych i na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku i był efektem wprowadzenia w Polsce stanu wojennego. Fala ta bywa często określana potocznie „solidarnościową”. Taki termin występuje również w opracowaniach i publikacjach naukowych, mimo że jedynie kilkadziesiąt osób z tej grupy było aktywnymi działaczami Związku Zawodowego „Solidarność”. Po 13 grudnia 1981 r. Kanada wprowadziła specjalne przepisy umożliwiające przyjmowanie z europejskich obozów dla uchodźców tych Polaków, których sponsorowały rodziny i polonijne organizacje działające w Kraju Klonowego Liścia. Zalegalizowano także pobyt osób posiadających polskie paszporty bez ważnych wiz, a nawet tych, którzy podobne problemy mieli na terenie Stanów Zjednoczonych. Dość długo, bo formalnie od listopada 1982 r. aż do końca 1990 (a praktycznie do końca 1991 r.) Polska oraz inne państwa Europy Wschodniej kontrolowane przez Związek Radziecki były w Kanadzie traktowane w sposób szczególny. Uznano, że osoby, które opuściły te kraje, nie mogą do nich wrócić ze względu na panujące tam warunki i takich imigrantów zaliczono do imigrantów kategorii określanej jako *self exile*. Ta decyzja władz kanadyjskich miała wymiar nie tyle humanitarny, ile polityczny i zmierzała do zdyskredytowania zarówno rządów, jak i całego systemu panującego w Europie Wschodniej (Matas 1990: 25; Młynarz 2007: 76).

Zwiększony napływ polskich imigrantów do Kanady utrzymał się jeszcze do połowy lat 90., gdyż wiele osób przyjętych wcześniej wykorzystało przepisy

dotyczące łączenia rodzin i sprowadziło z Polski do Kanady swoich krewnych. Łącznie w latach 1981-1996 Kanada przyjęła 115 tysięcy polskich imigrantów. Większość z nich, podobnie jak ich poprzednicy z wcześniejszych fal migracyjnych, docierających do Kanady od zakończenia II wojny światowej, osiedlała się głównie na terenie prowincji Ontario, zwłaszcza w Toronto i jego najbliższej okolicy (Reczyńska 2001: 35).

Przemiany, do których na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. doszło w Polsce i w całej Europie Środkowo-Wschodniej, przyniosły tam stopniową demokratyzację i likwidację ograniczeń paszportowych. Przyczyniły się do zmiany statusu imigrantów z całego regionu, ale stworzyły im też możliwości podejmowania pracy w krajach Europy Zachodniej i Południowej. Mogli tam szybciej i taniej dojechać oraz łatwiej utrzymywać stały kontakt z pozostawionymi w kraju rodzinami. Decyzje o wyborze Kanady jako kierunku migracji utrudniała nie tylko odległość, ale także obowiązujące w tym kraju regulacje odnoszące się do imigrantów.

Kanada zawsze zabiegała o osadników, prowadząc już od lat 20. XX w. elastyczną, choć generalnie selektywną politykę migracyjną. Przepisy i praktyka ich stosowania pozwalały w przeszłości - i do dziś pozwalają - na szybkie wprowadzanie zmian oraz regulowanie struktury napływających imigrantów i dostosowywanie jej do potrzeb państwa. Obecnie procedury stosowane względem imigrantów oraz kryteria, jakie muszą oni spełniać zależą od kategorii, w ramach której starają się oni o przyjęcie do Kanady. Kanadyjskie prawo migracyjne dzieli imigrantów na kilka grup, określając dla każdej z nich odrębne wymogi i przepisy. Prezentuje je zestawienie zamieszczone na stronie 7.

Najliczniejszą grupą przyjmowaną do Kanady są imigranci ekonomiczni. Według danych kanadyjskiego Ministerstwa ds. Migracji i Obywatelstwa (Citizenship and Immigration Canada) w 2011 r. stanowili oni 62,8% wszystkich przybyszów do tego kraju. Są też poddawani najostrzejszej selekcji, w której premiowana jest przede wszystkim przydatność imigranta na kanadyjskim rynku pracy. Ocena tej przydatności dokonywana jest w oparciu o tzw. system punktowy, wprowadzony do kanadyjskich procedur migracyjnych w 1967 roku. W ramach funkcjonującej procedury prawo do osiedlenia się w Kanadzie uzyskują przede wszystkim ci z kandydatów, którzy spełniają określone kryteria dotyczące wykształcenia, wieku, znajomości obowiązujących w Kanadzie języków urzędowych, doświadczenia zawodowego oraz potencjału adaptacyjnego do warunków kanadyjskich. System punktowy preferuje absolwentów studiów wyższych, osoby w wieku produkcyjnym (między 21 a 49 rokiem życia) oraz kandydatów znających biegle język angielski i francuski. Dodatkowo punktowane jest posiadanie doświadczenia zawodowego zdobytego w Kanadzie (np. odbycie praktyki lub stażu u kanadyjskiego pracodawcy czy okresowa praca

w ramach tzw. *Temporary Foreign Worker Program*), a także posiadanie oferty pracy w Kanadzie w zawodzie preferowanym przez władze federalne lub władze prowincji (Kelley, Trebilcock 2010: 357; Knowles 2012). Lista takich profesji jest corocznie aktualizowana, tak aby odzwierciedlała bieżące potrzeby rynku pracy. Obecnie obejmuje ona kilkadziesiąt zawodów, głównie z branży górnictwa naftowego, budownictwa, a także szeroko pojmowanych usług medycznych (farmaceutów, lekarzy, pielęgniarki *etc.*) (*Ministerial Instruction MI3*, 2011). Mniej rygorystycznie traktuje się jedynie kandydatów na imigrantów, którzy zawodowo zajmują się opieką nad dziećmi, osobami starszymi bądź niepełnosprawnymi (tzw. *Live-in Caregiver Program*) (*Live-in caregivers* 2012).

Tabela 1.

Imigracja do Kanady w 2011 r. z podziałem na kategorie

Kategoria (nazwa programu)	Liczba imigrantów	%	Kryteria / uwagi
Imigracja ogółem	248 748	100,0	
Imigracja ekonomiczna (<i>Economic Class</i>)	156 121	62,8	System punktowy ; test (wykształcenie, języki, wiek, doświadczenie zawodowe, miejsce pracy, potencjał adaptacyjny) Programy : <i>Skilled Worker Program, Investors / Entrepreneurs, Canadian Experience Class, Provincial Nominees Program, Live-in Caregiver Program</i>
Łączenie rodzin (<i>Family Class</i>)	56 446	22,7	Sponsor → utrzymuje dzieci (przez 10 lat), partnera / partnerkę (przez 3 lata); Obejmuje też związki homoseksualne i partnerskie; Ograniczenia : dwa lata w związku przed imigracją, ograniczenia dot. sprowadzania rodziców i dziadków
Uchodźcy (<i>Refugees</i>)	27 872	11,2	<i>Via</i> ONZ lub sponsoring rządowy, prywatny, przez NGOs; Ograniczenia : lista krajów bezpiecznych, plany ograniczenia opieki socjalnej i medycznej
Inni	8 306	3,3	

Źródło: Oprac. własne na podst.: *Facts and figures 2011 – Immigration overview: Permanent and temporary residents, Citizenship and Immigration Canada*, Ottawa 2012; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/permanent/02.asp> [data dostępu: 27.12.2012].

Odrębne kryteria stosowane są w stosunku do biznesmenów, którzy jako imigranci ekonomiczni szczególnej kategorii (*Entrepreneurs and Investors*), starając się o osiedlenie w Kanadzie, deklarują gotowość zainwestowania swego kapitału w rozwój kanadyjskiej gospodarki i tworzenie w tym kraju nowych miejsc pracy. Wymaga się od nich wpłacenia na konto Ministerstwa ds. Imigracji i Obywatelstwa kaucji gwarancyjnej do wysokości 800 tys. dolarów kanadyjskich, która jest zwracana po około 5 latach (*Investors* 2012).

Kanadyjskie przepisy imigracyjne dają również obywatelom kanadyjskim i osobom posiadającym prawo stałego pobytu możliwość sprowadzenia do Kanady najbliższych członków rodziny w ramach programu sponsorowania krewnych (*Family Sponsorship Program*). Osoba sprowadzająca rodzinę musi jednak spełnić przewidziane prawem kryteria ekonomiczne (tj. posiadać wymagany przepisami dochód) oraz zobowiązać się do utrzymania sprowadzonych osób przez określony czas (maksymalnie do 10 lat) (*Family sponsorship* 2012). Ograniczenia te mają uniemożliwić przyjmowanie osób nadmiernie obciążających systemy opieki zdrowotnej i opieki społecznej, a więc pośrednio kanadyjskich podatników.

Kanada, jako państwo członkowskie ONZ, a także sygnatariusz konwencji genewskiej z 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców, udziela też schronienia osobom prześladowanym na tle politycznym, religijnym, rasowym i etnicznym (Dirks 1977: 177–80). Azyl w Kanadzie otrzymuje corocznie od 25 tys. do 30 tys. uchodźców (27 872 osoby w 2011 roku). Według statystyk Banku Światowego w 2010 r. na terenie Kanady przebywało 165 549 azylantów. Dane te lokują Kanadę w ścisłej czołówce państw otwartych na pomoc uchodźcom. Wśród krajów wysoko rozwiniętych jedynie Niemcy, USA, Wielka Brytania i Francja udzielają schronienia większej liczbie prześladowanych niż Kanada. Przy czym w zestawieniach liczby przyjmowanych uchodźców z liczbą mieszkańców Kanada od lat wyprzedza wymienione wcześniej kraje (*Refugee population* 2012). Uchodźcy przyjmowani są w ramach specjalnego programu przesiedleńczego (*Refugee and Humanitarian Resettlement Program*), po uprzednim uzyskaniu pozytywnej opinii Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców (tzw. *Convention refugees abroad class*) lub na wyraźną prośbę organizacji charytatywnych bądź prywatnych sponsorów. W tym drugim przypadku sponsorzy, na podstawie specjalnej umowy zawartej z rządem kanadyjskim, zobowiązują się przez okres od roku do 3 lat zabezpieczyć osobom sprowadzanym do Kanady wsparcie i pomoc finansową. O status uchodźcy można się też ubiegać po przybyciu na teren Kanady w ramach tzw. *Canada Asylum Program (Sponsor a refugee* 2012).

Uzupełnieniem wszystkich programów imigracyjnych jest rozbudowany system pomocy skierowany do wszystkich kategorii nowych imigrantów, gwarantujący osobom osiedlającym się w Kanadzie opiekę socjalną i możliwość podnoszenia kwalifikacji w ramach otwartego systemu edukacyjnego. Wszystko

to sprawia, że Kanada przyciąga szerokie rzesze imigrantów, choć stosunkowo niewielu obywateli państw Unii Europejskiej, w tym także niewielu Polaków. Wpływają na to przede wszystkim wspomniane wcześniej czynniki ekonomiczne oraz polityczne, ale również pewne bariery formalne. Okresowe wyjazdy zarobkowe ogranicza odległość, ale także niewielkie możliwości podejmowania pracy nielegalnie. Decyzję o emigracji na stałe trzeba najczęściej podjąć w Polsce i w ambasadzie kanadyjskiej w Warszawie starać się o wizę emigracyjną. Wprawdzie rząd kanadyjski zniósł w 2008 r. obowiązek wizowy dla Polaków podróżujących do Kanady w celach turystycznych, ułatwienia te jednak nie obejmują osób starających się o pozwolenie na podjęcie w tym kraju pracy czy nauki. Kanadyjskie władze imigracyjne zdają sobie sprawę z faktu, że obowiązujące procedury stanowią barierę dla imigracji z Polski. Próbą jej przełamania jest funkcjonujący od roku 2009, dzięki międzyrządowej umowie kanadyjsko-polskiej, *Program wspierania mobilności młodzieży (Youth Mobility Program: International Experience Canada – IEC)*. Jest on typowym programem *work and travel*, skierowanym do obywateli polskich między 18 a 35 rokiem życia. Umożliwia on co roku wyjazd do Kanady 750 osobom (maksymalnie na okres 12 miesięcy) w celu zdobycia doświadczenia zawodowego oraz odbycia praktyk, stażów, a także podróży po Kanadzie. Udział w IEC jest drogi jak na polskie warunki, gdyż nie został objęty żadnymi dotacjami. Uczestnicy sami pokrywają koszty podróży, zakwaterowania i ubezpieczenia; muszą też przedstawić dowód na posiadanie wystarczających środków finansowych (2500 dolarów kanadyjskich) na pokrycie początkowych wydatków w Kanadzie. Na stronach Ambasady Kanady, gdzie reklamowany jest program, można znaleźć informację, że rząd kanadyjski nie udziela pomocy w finansowaniu i planowaniu podróży ani w poszukiwaniu pracy (*Staż / Praktyki dla obywateli polskich* 2012).

Tabela 2.

Imigranci w Kanadzie deklarujący Polskę jako kraj urodzenia
– wg okresu imigracji (2006 r.)

Imigranci z Polski ogółem	170 495
Imigranci przybyli z Polski przed rokiem 1991	123 440
Imigranci przybyli z Polski w latach 1991–1995	32 655
Imigranci przybyli z Polski w latach 1996–2000	7 905
Imigranci przybyli z Polski w latach 2001–2006	6 495
Polacy bez statusu imigranta	1 415

Źródło: *Immigrant Status and Period of Immigration and Place of Birth for the Immigrants and Non-permanent Residents of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2006 Census*, Statistics Canada, Ottawa 2006, <http://www12.statcan.gc.ca...> [data dostępu: 28.12.2006].

Pod wpływem wszystkich przedstawionych barier i zmian od drugiej połowy lat 90. XX w. nastąpił w Polsce gwałtowny spadek zainteresowania emigracją do Kanady i tendencja ta się utrwała. Obrazują ją zestawienia zamieszczone poniżej:

Tabela 3.

Imigranci (*permanent residents*) i imigranci z Polski na tle imigrantów przyjętych do Kanady w latach 2001–2011

Rok	Liczba	% ogółu Kanadyjczyków	Liczba
	Imigranci ogółem		Imigranci z Polski
2001	250 637	0,8	1 168
2002	229 048	0,7	1 117
2003	221 349	0,7	1 079
2004	235 823	0,7	1 329
2005	262 242	0,8	1 206
2006	251 640	0,8	1 191
2007	236 753	0,7	1 158
2008	247 246	0,7	1 183
2009	252 174	0,7	981
2010	280 691	0,8	726
2011	248 748	0,7	657

Źródło: *Facts and Figures 2011 – Immigration Overview: Permanent and Temporary Residents, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012*; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/permanent/index> [data dostępu: 27.12.2012].

Z danych spisu powszechnego przeprowadzonego w roku 2006 wynika, że w badanym okresie w Kanadzie mieszkało około 170 tys. imigrantów pochodzących z Polski. Większość z nich osiedliła się w tym kraju przed rokiem 1991. Grupa ta obejmuje nie tylko przedstawicieli ostatniej fali przybyszów, ale także fal wcześniejszych. W pierwszym dziesięcioleciu XXI w. Kanada przyjmowała rocznie około tysiąca polskich imigrantów, a w ostatnich trzech latach wielkość ta obniżyła się nawet do około 700 osób. Tendencja ta jest wyraźnie widoczna i nie zmieniło jej nawet wspomniane zniesienie przez Kanadę wiz dla Polaków w roku 2008. Dzieje się tak mimo tradycji polskiej imigracji do Kanady i pomimo istnienia w Kraju Klonowego Liścia stosunkowo dużej i dobrze zorganizowanej społeczności polonijnej.

W roku 1991 w zestawieniu dziesięciu krajów stanowiących najważniejsze źródła imigracji do Kanady Polska znajdowała się na drugim miejscu (za Hongkongiem). W roku 1996 przesunęła się na miejsce szóste (za Hongkongiem, Chinami, Indiami, Filipinami i Sri Lanką), ale nadal wyprzedzała inne kraje europejskie. Od roku 2001 Polska nie tylko zniknęła już z pierwszej dziesiątki, ale nie mieści się nawet w pierwszej piętnastce (*Immigration in Canada* 2006: 10). Dostępne statystyki kanadyjskie zamieszczają w związku z tym znacznie mniej danych na temat struktury polskich imigrantów niż na temat grup od nich większych. Nawet ograniczone zestawienia pozwalają jednak na kilka ciekawych analiz. Z danych spisu przeprowadzonego w roku 2006 wynika na przykład, że znaczna część przybyszów z Polski (ponad 50 tysięcy) wykorzystuje kanadyjskie przepisy pozwalające na przyjęcie obywatelstwa kraju zamieszkania bez rezygnacji z obywatelstwa kraju pochodzenia. Warto zwrócić uwagę, że w grupie tej jest ponad 3,5 tys. (około 7%) więcej kobiet niż mężczyzn. Posiadanie wyłącznie polskiego obywatelstwa zadeklarowało wówczas ponad 15,5 tys. osób mieszkających w Kanadzie i większość nich (58%) także stanowiły kobiety. Interesująca jest także niewielka grupa Polaków (około 1300 osób) przebywających w Kanadzie czasowo. Obejmuje ona członków rodzin, pracowników kontraktowych oraz studentów.

Tabela 4.

Imigranci z polskim obywatelstwem mieszkający w Kanadzie w roku 2006

	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Imigranci z polskim obywatelstwem mieszkający w Kanadzie	32 035	35 675	67 710
Imigranci mieszkający w Kanadzie deklarujący polskie obywatelstwo jako jedno z wielu	25 525	26 570	52 100
Imigranci mieszkający w Kanadzie deklarujący wyłącznie polskie obywatelstwo	6 515	9 100	15 615
Osoby urodzone w Kanadzie posiadające polskie obywatelstwo*			6 040
Obywatele Polski przebywający w Kanadzie czasowo**			1 320

* – dzieci rodziców posiadających polskie obywatelstwo (*non-immigrants*)

** – studenci, pracownicy kontraktowi, członkowie rodzin

Źródło: *Detailed Country of Citizenship, Single and Multiple Citizenship Responses, Immigrant Status and Sex for the Population of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2006 Census*, Statistics Canada, Ottawa 2006, <http://www12.statcan.gc.ca...> [data dostępu: 28.12.2006].

Szczegółowe zestawienie osób należących do dwóch ostatnich kategorii pozwala obliczyć, że w latach 2002-2011 Kanada przyjęła ponad 6 600 pracowników kontraktowych i od roku 2007 ich liczba z roku na rok się zwiększa. Studentów przyjeżdża natomiast około 100 rocznie. Wyjątkowy był jedynie rok 2007, kiedy przyjęto 201 osób tej kategorii. Polscy studenci ewidentnie uczą się w Kanadzie dłużej niż rok, bo w zestawieniach wykazywanych jest każdego roku około 250 do nawet 300 osób o takim statusie.

Tabela 5.

Przybysze z Polski mieszkający w Kanadzie czasowo 2002–2011

Rok	Osoby przyjmowane z pozwoleniem na pracę	Osoby przyjmowane z wizą studencką	Studenci
2002	386	109	221
2003	330	99	209
2004	353	97	224
2005	397	138	240
2006	480	133	240
2007	913	201	302
2008	962	153	328
2009	857	138	304
2010	766	110	284
2011	1 160	119	250
2002–2011	6 604	1 297	2 627

Źródło: Oprac. własne na podstawie: *Facts and Figures 2011 – Immigration Overview: Permanent and Temporary Residents, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012*; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/temporary/13.asp>; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/temporary/08.asp> [data dostępu: 27.12.2012]

Brakuje niestety pełnej informacji o dalszych losach relatywnie niewielkiej grupy Polaków wyjeżdżających do Kanady na studia oraz do zakontraktowanej wcześniej pracy. W połowie 2011 roku pojawiła się natomiast w mediach kanadyjskich informacja, powtórzona także w prasie polskiej, o nadużyciach w tej sferze. W roku 2005 w polskich gazetach oraz w Internecie ukazały się ogłoszenia firmy Kihew Energy Services, która poszukiwała spawaczy do pracy w Albercie. Wybranych kandydatom gwarantowano załatwienie formalności i pracę. Obiecywano także, że po sześciu miesiącach pracownicy będą mogli sprowadzić do Kanady rodziny. Dochodzenie władz imigracyjnych ujawniło, że cała akcja

była niezgodna z prawem. Firma, prowadzona przez grupę wspólników, którą kierował ukraiński ksiądz prawosławny z St. Paul w Albercie, wykorzystywała imigrantów. Na podstawie dokumentów wystawionych przez konsorcjum Lakeland College sześćdziesięciu Polaków oraz grupa Białorusinów otrzymali formalnie wizy studenckie na roczny kurs spawania i języka angielskiego, który Kihew Energy Services zobowiązywała się finansować. Faktycznie jedynie część robotników uczestniczyła w kursach językowych, wszyscy natomiast pracowali jako spawacze, niektórzy po 60 godzin tygodniowo. Za swoją pracę otrzymywali jednak mniej niż połowę wynagrodzenia. Resztę przejmowała firma, która ich sprowadziła. Większość pokrzywdzonych wróciła do kraju pochodzenia, a organizatorzy zostali ukarani przez sąd (*Alberta priest* 2011).

Opisany przypadek udowodnił, że w kanadyjskim systemie imigracyjnym, mimo precyzyjnych i restrykcyjnych przepisów oraz sprawnego nadzoru procesów imigracyjnych, istnieją pewne luki i znajdują się osoby, które próbują je wykorzystywać. Zabiegi Kanadyjczyków o polskich studentów oraz specjalistów posiadających wysokie kwalifikacje pokazują natomiast wyraźnie kierunek zmian w przepisach imigracyjnych, które przygotowuje obecnie rządząca Kanadą Partia Konserwatywna. Taka polityka wpisuje się w nastroje społeczne, ale przede wszystkim jest odpowiedzią na światowy kryzys ekonomiczny, który wymusza oszczędności budżetowe, obejmujące także wydatki na politykę imigracyjną. Proponowane zmiany mają przede wszystkim uwzględniać interesy gospodarcze Kanady. Obowiązujący dotychczas system punktowy władze uważają za zbyt liberalny. Twierdzą, że nie wypełnia braków siły roboczej w zawodach deficytowych. Przytaczane są prognozy Kanadyjskiej Izby Handlu (*Canadian Chamber of Commerce*), że w ciągu najbliższych 10 lat niedobór siły roboczej w Kanadzie obejmie ponad 500 tys. etatów (*Top 10 Barriers* 2012: 4; Hopper). Funkcjonujące dotąd regulacje imigracyjne nie przyniosły zmian w stratyfikacji społecznej. Powtarzane są też zarzuty, że wśród nowo przybyłych od lat notowane jest dwukrotnie wyższe bezrobocie niż wśród urodzonych w Kanadzie (w styczniu 2012 r. odpowiednio 12,6% i 5,6%) (TIEDI 2012: 9) oraz że imigranci dużo częściej korzystają z zasiłków i pomocy społecznej. Winą za to obarczany jest wadliwy i nieszczelny system selekcji imigrantów, który dopuszcza osoby pozbawione kwalifikacji i znajomości realiów kanadyjskiego rynku pracy oraz niewystarczająco znające języki urzędowe Kanady. W związku z tym władze przygotowują zmiany ograniczające wydawanie wiz z pozwoleniem na pracę, tak by były one przyznawane wyłącznie osobom posiadającym gwarancje zatrudnienia i odpowiednio wysokiego wynagrodzenia.

Dyskutowana jest też konieczność zatrzymania napływu osób starszych, mogących się stać obciążeniem dla systemu opieki zdrowotnej i społecznej. Już w listopadzie 2011 r. na 2 lata ograniczono możliwość sprowadzania dziadków

i rodziców w ramach programu łączenia rodzin. Udzielane są im jedynie długoterminowe wizy pobytowe (*Sponsor your other relatives* 2012). Przygotowywane jest zaostrenie kryteriów określających stopień znajomości języka francuskiego i angielskiego oraz kanadyjskich realiów. Nowe przepisy mają premiować przede wszystkim cudzoziemców studiujących wcześniej lub pracujących w Kanadzie. Planowane jest ponadto zwiększenie roli rządów prowincji i władz lokalnych w kształtowaniu polityki imigracyjnej, tak by imigracja odpowiadała przede wszystkim na potrzeby lokalnych rynków pracy. Już obecnie podania o wizy imigracyjne poddawane są niezwykle ostrej selekcji i skrupulatnej ocenie. Spowodowało to ogromne zaległości w rozpatrywaniu wniosków i zmusiło rząd kanadyjski do zawieszenia głównych programów, w ramach których przybywa do Kanady większość imigrantów. Na początku lipca 2012 r. na czas nieokreślony wstrzymano np. przyjmowanie wniosków w ramach federalnych programów adresowanych do imigrantów ekonomicznych (także do przedsiębiorców) (*Ministerial Instruction MI5* 2012).

Elementem nowej polityki imigracyjnej jest również aktywniejsza niż w okresie wcześniejszym promocja Kanady wśród grup odpowiadających restrykcyjnym wymogom przygotowywanych przepisów imigracyjnych. Za jedną z takich grup uważani są polscy emigranci mieszkający w Wielkiej Brytanii i w Irlandii. Ze względu na strukturę wiekową, znajomość języka angielskiego i anglosaskich realiów, a także ze względu na posiadane przez wielu z nich doświadczenie w zawodach poszukiwanych na kanadyjskim rynku pracy, pasują oni do nowych wymogów kanadyjskich. Z tego też powodu, z inicjatywy Ambasady Kanady w Londynie, w październiku 2012 r. odbyło się bezpośrednie spotkanie Jasona Kenneya, federalnego ministra ds. obywatelstwa i imigracji Kanady, z przedstawicielami brytyjskich środowisk polonijnych. Podczas spotkania minister zachęcał Polaków mieszkających w Zjednoczonym Królestwie do emigracji do Kanady, gdzie – w opinii ministra – czekała na nich lepsza praca, lepsza sytuacja gospodarcza i zdecydowanie niższe koszty życia niż na Wyspach Brytyjskich (Dugan 2012). Kilka dni wcześniej, podczas balu Kongresu Polonii Kanadyjskiej w Toronto, minister J. Kenney zapowiadał rozszerzenie *Programu wspierania mobilności młodzieży* i wprowadzenie ułatwień imigracyjnych dla Polaków chcących osiedlić się w Kanadzie. Zadeklarował, że Kanada: *...podejmie starania, by w przyszłości zwiększyć ilość wydawanych pozwoleń dla młodych Polaków [...] i umożliwić im, jeśli tylko zechcą, przedłużenie pobytu do 2 lat. Po przepracowaniu w Kanadzie roku na stanowisku zgodnym ze swoimi kwalifikacjami zawodowymi, będą oni mogli ubiegać się o status stałego rezydenta* (Wrona 2012).

Powyższe deklaracje nie powinny być jednak traktowane jako zapowiedź polityki otwartych drzwi dla każdego Polaka zainteresowanego wyjazdem do Kanady. Kluczem selekcji imigrantów pozostanie nadal ich specjalizacja oraz to,

czy ich kwalifikacje odpowiadają potrzebom kanadyjskiego rynku pracy. Tezę tę wyraźnie potwierdził rzecznik rządu kanadyjskiego w wywiadzie dla jednej z brytyjskich gazet. Przyznał on, że Kanadyjczycy poszukują wśród brytyjskiej Polonii przede wszystkim specjalistów zatrudnionych w sektorze budownictwa (Dugan 2012). Wypowiedź ministra potwierdza jednak plany wprowadzenia formalnych ułatwień dla osób, które udowodnią swoją przydatność na kanadyjskim rynku pracy.

Trudno dziś wyrokować, jak proponowane zmiany wpłyną w dalszej perspektywie na strukturę imigracji do Kanady. Bez wątplenia ograniczają one wyraźnie możliwości imigracyjne do Kraju Klonowego Liścia, także dla Polaków, w tym tych mieszkających na Wyspach Brytyjskich. Propozycje i zachęty adresowane do tych ostatnich wydają się za mało konkretne, by wywołać znaczący ich przepływ do Kanady. Ponadto, preferencje bądź ułatwienia dla Polaków zainteresowanych ewentualnym osiedleniem się w Kanadzie pozostają, jak dotąd, w sferze werbalnych deklaracji rządu kanadyjskiego. Nie ma pewności, że kiedykolwiek zostaną one przekształcone w konkretne rozwiązania systemowe bądź legislacyjne. Wątpliwości rosną dodatkowo w sytuacji wyraźnego upolitycznienia w Kanadzie debaty nad reformą przepisów imigracyjnych. Opozycja zarzuca rządzącym konserwatystom, że ci – pod pretekstem uszczelnienia systemu imigracyjnego – próbują przemycić do prawa imigracyjnego antydemokratyczne i antyliberalne zasady selekcji imigrantów oraz że pozbawiają prawa do osiedlania się w Kanadzie osoby o określonym pochodzeniu etnicznym i rasowym. Zarzuty te pojawiają się przede wszystkim w kontekście proponowanego zaostrzenia wymogu znajomości języków urzędowych Kanady oraz kanadyjskich realiów (*Minister Kenney* 2012; *Friesen* 2012). Może to skłonić rządzącą ekipę do rezygnacji z części zapowiadanych zmian, w tym ewentualnych ułatwień dla pewnych grup Polaków.

Z danych statystycznych wynika, że pomimo stosunkowo restrykcyjnych przepisów i planów dodatkowego ich zaostrzenia, Kanada wciąż pozostaje krajem atrakcyjnym dla przybyszów i o nich zabiegającym. Przyjmuje rocznie około ćwierć miliona nowych imigrantów. Kraj ten ma, obok Australii, najwyższy na świecie wskaźnik imigrantów w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Dodatkowo saldo imigracyjne sprawia, że Kanada wykazuje się najwyższym poziomem wzrostu ludności wśród krajów grupy G8 i jednym z najwyższych wśród krajów wysoko rozwiniętych (*Population growth rate* 2011). Liczne sondaże i badania opinii publicznej potwierdzają też wysoki stopień asymilacji imigrantów do społeczeństwa kanadyjskiego. Zdecydowana większość nowych Kanadyjczyków czuje się pełnoprawnymi obywatelami kraju swego zamieszkania (najwyższy wskaźnik wśród krajów rozwiniętych) i wyraża z tego zadowolenie (*Canadians on Citizenship* 2012: 24–27). Z kolei większość ogółu Kanadyjczyków popiera

utrzymanie dotychczasowego poziomu imigracji, a nawet opowiada się za jego zwiększeniem. Oczekuje jednak od nowo przybywających adaptacji ekonomicznej i kulturowej oraz szacunku dla kanadyjskich wartości (ibid., 5–10).

Sukcesy długofalowej polityki imigracyjnej takich państw jak Kanada mogą być inspiracją dla rozwiązań systemowych przyjmowanych w przeszłości w innych krajach, także w Polsce. Polska co prawda nie przyciąga obecnie licznych rzesz imigrantów i raczej bywa przystankiem na drodze do bogatszych państw Europy Zachodniej. Niemniej członkostwo w Unii Europejskiej i wynikająca z niego liberalizacja rynku pracy, a także relatywnie wyższy wzrost gospodarczy niż w państwach ościennych, mogą spowodować, że w niedalekiej przyszłości Polska stanie się krajem bardziej atrakcyjnym dla imigrantów. Nowa sytuacja wymusi najprawdopodobniej podjęcie dyskusji na temat długofalowej polityki imigracyjnej i przyjęcia przez Polskę kompleksowych rozwiązań proceduralnych i prawnych w tej sferze. Kanadyjskie doświadczenia pokazują, że planowana długoterminowo i rozsądnie prowadzona polityka imigracyjna może być zarówno skuteczną odpowiedzią na wyzwania demograficzne, jak i cennym uzupełnieniem strategii gospodarczej. Doświadczenia te są dla Polski o tyle ważne, że szereg naszych problemów gospodarczych i podejmowanych w ostatnim czasie reform wynika właśnie z luki demograficznej, wywołanej nikłym przyrostem naturalnym i emigracją zarobkową do krajów starej Unii. Nie wszystkie kanadyjskie regulacje z zakresu polityki imigracyjnej da się zaadaptować na gruncie polskim, chociażby ze względu na różnice ekonomiczne, geopolityczne, ustrojowe czy kulturowe pomiędzy oboma państwami. Jednakże rozwiązania ułatwiające zatrzymanie zagranicznych studentów, programy pomocy dla imigrantów (dotyczące choćby dostępu do edukacji, szkoleń, podnoszenia kwalifikacji), a także system współpracy w zakresie polityki imigracyjnej pomiędzy różnymi szczeblami władzy mogą być inspirujące i zasługują na wnikliwą analizę, zarówno naukową, jak i polityczną.

BIBLIOGRAFIA

- Alberta priest charged with fraud relieved of duties (2011), "CBC News", 11.06.2011, <http://www.cbc.ca/news/canada/edmonton/story/2011/06/16/edmonton-priest-immigration-fraud.html> [data dostępu: 28.12.2012].
- Canadians on Citizenship: The first national survey on what it means to be a citizen in Canada*, (2012), Toronto: The Environics Institute, <http://www.environicsinstitute.org/uploads/institute-projects/citizenship2011report.pdf> [data dostępu: 28.12.2012].
- Detailed Country of Citizenship, Single and Multiple Citizenship Responses, Immigrant Status and Sex for the Population of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2006 Census*, Statistics Canada, Ottawa 2006, <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2006/dp-pd/tbt/Rp-eng.cfm?TABID=1&LANG=E&APAT>

- H=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GK=0&GRP=1&PID=89450&PRID=0&PTYPE=88971,97154&S=0&SHOWALL=0&SUB=722&Temporal=2006&THEME=72&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF= [data dostępu: 28.12.2006].
- Dirks G. (1977), *Canada's Refugee Policy: Indifference Or Opportunism?*, Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Dugan E. (2012), Canada targets UK Poles to fill labour shortage, "The Independent", 04.11.2012, <http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/canada-targets-uk-poles-to-fill-labour-shortage-8280597.html> [data dostępu: 28.12.2012].
- Facts and figures 2011 – Immigration overview: Permanent and temporary residents*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/permanent/02.asp>; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/permanent/index.asp>; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/temporary/13.asp>; <http://www.cic.gc.ca/english/resources/statistics/facts2011/temporary/08.asp> [data dostępu: 27.12.2012].
- Family sponsorship*. Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/immigrate/sponsor/index.asp> [data dostępu: 27.12.2012].
- Frisen J. (2012), Canada to raise language bar, "The Guardian," 19.06.2012, <http://www.guardian.co.uk/education/2012/jun/19/canada-to-raise-language-bar> [data dostępu: 28.12.2012].
- Hopper T. (2012). New immigrants must be employable, have 'language proficiency': Jason Kenney, "National Post", 19.03.2012, <http://news.nationalpost.com/2012/03/19/new-immigrants-must-be-employable-have-language-proficiency-jason-kenney> [data dostępu: 28.12.2012].
- Immigrant Status and Period of Immigration and Place of Birth for the Immigrants and Non-permanent Residents of Canada, Provinces, Territories, Census Metropolitan Areas and Census Agglomerations, 2006 Census*, Statistics Canada, Ottawa 2006, <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2006/dp-pd/tbt/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=89424&PRID=0&PTYPE=88971,97154&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2006&THEME=72&VID=0&VNAMEE=&VNAMEF=> [data dostępu: 28.12.2006].
- Immigration in Canada: A Portrait of the Foreign-born Population, 2006 Census*, Statistics Canada, Ottawa 2006, <http://www12.statcan.ca/census-recensement/2006/as-sa/97-557/pdf/97-557-XIE2006001.pdf> [data dostępu: 26.12.2012].
- Investors*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/immigrate/business/investors/index.asp> [data dostępu: 27.12.2012].
- Kelley N., Trebilcock M. (2010), *The Making of the Mosaic: A History of Canadian Immigration Policy*, Toronto: University of Toronto Press.
- Knowles V. (2000), *Forging Our Legacy: Canadian Citizenship and Immigration, 1900–1977*, Ottawa: Public Works and Government Services Canada, <http://www.cic.gc.ca/english/resources/publications/legacy/chap-6.asp#chap6-5> [data dostępu: 28.12.2012].
- Live-in caregivers*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/work/caregiver/index.asp> [data dostępu: 27.12.2012].
- Matas D. (1990), The Self-Exile Class, w: *Refuge*, vol. 9/4 (May 1990), s. 22–25.
- Minister Kenney announces new language rules for citizenship applicants*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/immigrate/business/investors/index.asp> [data dostępu: 27.12.2012].
- Ministerial Instruction (MI3)*. Government Notices: Department of Citizenship and Immigration, "Canada Gazette", vol. 145/26, 2011, <http://gazette.gc.ca/rp-pr/p1/2012/2012-06-30/html/notice-avis-eng.html#d118> [data dostępu: 28.12.2012].

- Ministerial Instruction (MI3)*. Government Notices: Department of Citizenship and Immigration, "Canada Gazette", vol. 146/26, 2012, <http://gazette.gc.ca/rp-pr/p1/2011/2011-06-25/html/notice-avis-eng.html> [data dostępu: 28.12.2012].
- Młynarz M. (2007), 'It's Our Patriotic Duty to Help Them': the Socio-Cultural and Economic Impact of the 'Solidarity wave' on Canadian and Polish-Canadian Society in the Early 1980s, "Past Imperfect", vol. 13 (2007), s. 56–83.
- Population growth rate (in percentage) of the G8 countries, 2001 to 2006 and 2006 to 2011*, Statistics Canada, Ottawa 2011, <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2011/as-sa/98-310-x/2011001/fig/fig1-eng.cfm> [data dostępu: 26.12.2012].
- Reczyńska A. (2001), Polska Diaspora w Kanadzie, w: A Walaszek (red.), *Polska Diaspora*, Kraków: Wydawnictwo Literackie, s. 30–50.
- Refugee population by country or territory of asylum* (2012), The World Bank. http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?order=wbapi_data_value_2010%20wbapi_data_value%20wbapi_data_value-last&sort=desc [data dostępu: 28.12.2012].
- Sponsor a refugee*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/refugees/sponsor/index.asp> [data dostępu: 28.12.2012].
- Sponsor your other relatives*, Citizenship and Immigration Canada, Ottawa 2012, <http://www.cic.gc.ca/english/immigrate/sponsor/relatives.asp> [data dostępu: 28.12.2012].
- Staż / Praktyki dla obywateli polskich*. 2012. Rząd Kanady. Ambasada Kanady w Warszawie. http://www.canadainternational.gc.ca/poland-pologne/experience_canada_experience/co-op_internship-stage_co-op.aspx?lang=pol&view=d [data dostępu: 28.12.2012].
- TIEDI Analytical Report: Entering the Labour Market: The Association of Immigrant Class, Gender and Country of Birth with Employment Outcomes*. Toronto Immigrant Employment Data Initiative, Toronto 2012. http://www.yorku.ca/tiedi/doc/TIEDI_LIP_2012_Shields.pdf [data dostępu: 28.12.2012].
- Top 10 Barriers to Competitiveness*, Canadian Chamber of Commerce, Ottawa 2012, <http://www.chamber.ca/images/uploads/Top10/Top10Barriers.pdf> [data dostępu: 28.12.2012].
- Wrona W. (2012), *Kanada otwarta dla polskich emigrantów*, Irlandia.ie: Polski Portal w Irlandii, Portarlington 2012, <http://irlandia.ie/wiadomosci/swiat/612-kanada-otwarta-dla-polskich-emigrantow.html> [data dostępu: 28.12.2012].